

Οἱ διάφοροι νεωτερισμοί στὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου Οὔσης ὁψίας, τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα ἐσπέρας (Ἀγάπη)

Παν. Δ. Παπαδημητρίου, α' ἔκδοσις, 22/4/2025

Εἴθισται ἐνιαχοῦ, ἀπὸ τὸν προηγούμενο αἰῶνα, ἀρχικὰ στοὺς Μητροπολιτικούς Ναοὺς, στὸν Μεγάλον Ἑσπερινὸ τοῦ Πάσχα (τὸν καλούμενο καὶ «Ἀγάπη»), νὰ ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον Οὔσης ὁψίας ἀπὸ τοὺς Κληρικούς σὲ διάφορες γλώσσες.

Ὅμως πέραν τῶν Μητροπολιτικῶν Ναῶν, διαβάζεται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ σὲ ἐνορίες, καὶ Κληρικοὶ **δυστυχῶς** δίνουν τὸ Εὐαγγέλιον νὰ τὸ ἀναγνώσουν Ἱεροψάλτες, καὶ λαϊκοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες.¹ Ὅτι διαβάζουν λαϊκοὶ τὸ Εὐαγγέλιον, δὲν εἶναι **νεωτερισμός** τοῦ 2024, ἀλλὰ τὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Φουντούλης ἤδη τό 1994 στὴν ἐρώτηση #444,² καὶ στὴν #579,³ ἀλλὰ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ὑπάρχει.

Στὴν Ἀμερικὴ ἐνορίες βάζουν μέχρι καὶ ἀγγελίες: «Agape vespers readers needed. Can you read another language? We need you!», δηλ. «Χρειάζονται διαβαστὲς γιὰ τὸν ἐσπερινὸ τῆς ἀγάπης. Μπορεῖς νὰ διαβάσεις ξένη γλώσσα; Σὲ χρειαζόμαστε!». Ἄλλη ἐνορία: «Χρειαζόμαστε ἐθελοντὲς νὰ διαβάσουν τὸ Εὐαγγέλιο σὲ διαφορετικὲς γλώσσες γιὰ τὸν Ἑσπερινὸ τῆς Ἀγάπης!». Ἄλλος περιγράφει τὴν ἀκολουθία αὐτὴ ὡς τὴν ἀκολουθία ὅπου ἐμφανίζονται οἱ “language geeks”.⁴

Κατὰ τὴν Τάξιν τῆς Ἐκκλησίας μας, καὶ τὴν Ἱερὰ Παράδοση, **τὸ Εὐαγγέλιον στὴν Ἐκκλησία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναγνωσθεῖ ἀπὸ κανέναν ποὺ δὲν ἔχει Ἱερωσύνη** (οὔτε φυσικὰ καὶ ἀπὸ τὸν Ἱεροψάλτην, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἀπὸ οἰονδήποτε **Αἰρετικόν**).⁵ Αὐτὸ εἶναι **προτεσταντισμός**. Γιὰ αὐτὸ καὶ ὁ π. Κων/νος Παπαγιάννης στό *Σύστημα Τυπικοῦ* (2012) ἀναφέρει μόνον Κληρικούς: «ὁ προεξάρχων ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον Οὔσης ὁψίας μέχρι τοῦ οὐ μὴ πιστεύσω κατὰ περιόδους ἐπαναλαμβανομένας ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἱερέων καὶ διακόνων εἰς διαφόρους γλώσσας, ὅπου τοῦτο εἶναι δυνατόν⁵» (σ. 660). Καὶ ὁ Φουντούλης, στό #444 λέει: «**Τὸ Εὐαγγέλιο διαβάζεται πάντοτε ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα, τὸν ἱερέα ἢ τὸ διάκονο. Ποτέ ἀπὸ**

¹ Γεωργίου Λουκάκη, «Ἀναγνώστριες» τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀγάπης, *Ὁρθόδοξος Τύπος*, 24/4/2024. *Τὰς θύρας*, 10/4/2025 (πρόσβαση 10/4/2025).

² Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας*, τ. Δ' 1994.

³ Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας*, τ. Ε' 2003.

⁴ Προσωπικὲς σημειώσεις.

⁵ Ἄν δὲν ὑπάρχει ξενομαθὴς Κληρικὸς ἀπλὰ δὲν θὰ διαβαστεῖ σὲ ξένη γλώσσα.

κατωτέρους κληρικούς (υποδιακόνους, αναγνώστες, ψάλτες κ.λπ.) ἢ ἀπό λαϊκούς. Αὐτό πού γίνεται σε μερικούς ναούς κατά τόν ἑσπερινό τῆς ἀγάπης, να διαβάζεται δηλαδή ἡ εὐαγγελική περικοπή «Οὔσης ὀψίας...» σέ διάφορες γλώσσες ἀπό λαϊκούς, δέν εἶναι παράδειγμα πρὸς μίμηση».²

Πόθεν καὶ πότε εἰσῆλθεν στὴν Ἐκκλησία μας αὐτὴ ἡ πρακτικὴ τῶν διαφορῶν γλωσσῶν;

Στό #579 ὁ Φουντούλης λέει ὅτι φαίνεται ὅτι ἀρχικὰ ξεκίνησε τὸ ἔθος αὐτό γιὰ νὰ ἀκοῦνε οἱ ξένοι πὺ δέν καταλαβαίνουν ἐλληνικά τὸ Εὐαγγέλιον στὴν μητρικὴ τους γλώσσα «**ἔτσι φαίνεται ὅτι ἀρχικὰ ξεκίνησε τὸ ἔθος αὐτό - καὶ δέν γίνεται ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου σὲ πολλές γλώσσες ἀπλὰ γιὰ λόγους πανηγυρισμοῦ καὶ γιὰ τὴν δημιουργία μιᾶς ἑορταστικῆς ἀτμόσφαιρας**».³

Ὁ μακαριστὸς γέρων Δοσίθεος, ἡγούμενος τῆς Ἱ.Μ. Παναγίας Τατάρνης, λέει: «Τὸ ἀναγινώσκειν τὸ παρὸν [Οὔσης ὀψίας] Εὐαγγέλιον καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας πλὴν τῆς ἐλληνικῆς ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν παλαιῶν τυπικῶν», [ΤΑΣ⁶ 2010, σ. 433].

Βλ. [ΤΚΠ (1838),⁷ σ. 193], [ΤΚΠ (1842),⁸ σ. 161], [ΤΜΕ (1888),⁹ σ. 389], [ΤΓΡ (1908),¹⁰ σ. 832].

Ἄς δοῦμε τὴν σύγχρονη Τάξιν τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ Κων/πόλεως:

Τὸ ἀρχαιότερο ἔντυπον **Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ 1838** [ΤΚΠ (1838), σ. 193], δέν ἀναφέρει οὔτε «διαφόρους γλώσσας», οὔτε καὶ «περιόδους ἐπαναλαμβανομένας», ἀλλὰ γράφει μόνον: «**Εἶτα ἀναγινώσκεται κατὰ τὸ συνήθες τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, Οὔσης ὀψίας· τέλος, οὐ μὴ πιστεύσω**». Δηλαδή τὸ Εὐαγγέλιον ἀναγινωσκόταν ὡς συνήθως.

⁶ Τυπικὸν τοῦ Ὁσίου καὶ Θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου (ΤΑΣ), ὑπὸ Ἀρχιμ. Δοσιθέου Ἡγουμένου τῆς Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Τατάρνης, 2010.

⁷ Τυπικὸν Ἐκκλησιαστικὸν κατὰ τὸ ὄφος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, παρὰ Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1838.

⁸ Τυπικὸν Ἐκκλησιαστικὸν κατὰ τὸ ὄφος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, παρὰ Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἐν Ἀθήναις 1842.

⁹ Τυπικὸν κατὰ τὴν τάξιν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας (ΤΜΕ), ὑπὸ τοῦ πρωτοψάλτου Γεωργίου Βιολάκη, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1888, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου.

¹⁰ Οἰκονόμου Γεωργίου Ῥήγα (1884-1961), Τυπικὸν, Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, 1994 (1908).

Προκείμενον , Τὶς Θεὸς μέγας . (*) Εἴτα ἀναγινώσκειται κατὰ τὸ
σύνηθες τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον , Οὐσης ὁψίας · τέλος , οὐ μὴ πιστεύ-
σω . Ἐκτενὴς , Εἵπωμεν πάντες . Καταξίωσον Κύριε . Πληρώσωμεν

Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Κωνσταντίνου) τοῦ 1838.

Τό ἴδιο μὲ τοῦ 1838 καὶ τό [ΤΚΠ (1842),⁸ σ. 161].

Ὅμως τό Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ 1851 [ΤΚΠ (1851), σ. 264], φαίνεται
εἰσάγει πρώτη φορά τοὺς νεωτερισμοὺς τῶν διαφορῶν γλωσσῶν καὶ τῶν περικοπῶν/τμημά-
των ἀνάγνωσης. «Εἴτα ἀναγινώσκεται τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον ὑπὸ τοῦ Πατρ. καὶ ὑπὸ τῶν
Ἁγίων Ἀρχιερέων [οὔτε ἀπὸ Ἱερεῖς, οὔτε ἀπὸ Διακόνους], (Περιοδικῶς εἰς διαφόρους διαλέ-
κτους ὡς εἴθισται.) Οὐσης ὁψίας, Τέλος οὐ μὴ πιστεύσω.»

Τό ἴδιο μὲ τοῦ 1851 καὶ τό [ΤΚΠ (1862), σ. 242].

ρῶν. Εἴτα ἀναγινώσκειται τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλ. ὑπὸ τοῦ Πα-
τριάρχου καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων, (περιοδικῶς εἰς δια-
φόρους διαλέκτους, ὡς εἴθισται). Οὐσης ὁψίας. Τέλος οὐ μὴ
πιστεύσω. Ἐκτενὴς, Εἵπωμεν πάντες. Καταξίωσον Κύριε.

Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Κωνσταντίνου) τοῦ 1862.

Τό ἰσχύον Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας⁹ (1888) δὲν ἀναφέρει «διαφόρους γλώσσας», ἀλλὰ
γράφει: «ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον Οὐσης ὁψίας μέχρι τοῦ Οὐ μὴ πιστεύσω, κατὰ περιόδους
ἐπαναλαμβανομένας καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων, τῶν Ἱερέων καὶ τῶν Διακόνων», [ΤΜΕ⁹ 1888, σ.
389]. Στὶς ἐνορίες φυσικὰ διαβαζόταν ὁλόκληρο μόνον ἀπὸ τὸν Ἱερέα.

ὁ Πατριάρχης καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμῶς, καὶ ἀναγινώ-
σκειται τὸ Εὐαγγέλιον Οὐσης ὁψίας μέχρι τοῦ Οὐ μὴ πιστεύσω,
κατὰ περιόδους ἐπαναλαμβανομένας καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων, τῶν
Ἱερέων καὶ τῶν Διακόνων. Μετὰ τὸ Εἰς πολλὰ ἔτη, ἡ Ἐκτενὴς,

Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Βιολάκη) τοῦ 1888.

Ἄρα στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ Φανάρι, ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγε-
λίου στὸ Ἑσπερινὸ τῆς Ἀναστάσεως σὲ «διάφορες γλώσσες», ἀλλὰ καὶ «σὲ περιόδους»
φαίνεται (μὲ τὰ μέχρι στιγμῆς δεδομένα μας), ὅτι ξεκίνησε περίπου στὰ 1850, ἐνῶ πρὶν τὸ
Εὐαγγέλιον ἀναγινωσκόταν παραδοσιακώτερα, «κατὰ τὸ σύνηθες».

Άλλη σχετική αναφορά βρήκαμε στο μουσικό βιβλίο «**Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Ἑβδομάς**»¹¹ (1884) τοῦ Γεωργίου Ραιδεστηνοῦ, πρώην Πρωτοψάλτου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, ὅπου ἀναφέρεται στήν σ. 428: «Καὶ ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου περιοδικῶς εἰς διαφόρους γλώσσας. Μετὰ δὲ τὸ τέλος ὁ Δευτερεύων [Διάκονος] τὸ Εἶπωμεν πάντες ...», προφανῶς περιγράφων τὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πράξιν (δὲν ἔχουν ὅλοι Δευτερεύων καὶ Τριτεύων διακόνους).

Συνεπῶς μετὰ περίπου τὸ 1850, στὸν Πατριαρχικὸ Ναό, ἴσως λόγῳ καὶ τῆς πολυπολιτισμικότητάς του, δηλ. τοῦ γεγονότος ὅτι ὑπῆρχαν/ὑπάρχουν διαφορῶν γλωσσῶν Ὁρθόδοξοι ποὺ ἐκκλησιάζονταν/αι ἐκεῖ, καὶ λόγῳ τῆς ἡμέρας, ἔκαναν αὐτὴν τὴν **οἰκονομία** στὸν Ἑσπερινὸ τῆς Ἀναστάσεως.¹² Καὶ γιὰ αὐτό, τὸ **Τυπικόν** (ΤΜΕ, Βιολάκη) δὲν ἀναφέρει «διάφορες γλώσσες». **Φυσικὰ μόνον οἱ Κληρικοὶ ἀνεγίνωσκαν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀρχικὰ μόνον οἱ Ἀρχιερεῖς** [ΤΚΠ (1851), σ. 264].

Ἐπίσης, καὶ τὸ λειτουργικὸ βιβλίον «**Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Ἑβδομάς**» τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, 1906, ἀναφέρει:¹³ «Ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἀναγινώσκεται κατὰ περιόδους ἐπαναλαμβανομένης ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, ἱσταμένου ἐν τῷ συνθρόνῳ, τῶν ἀρχιερέων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν διακόνων εἰς διαφόρους γλώσσας», ἐνισχύει τὴν περὶ τοπικῆς συνηθείας ὑπόθεσιν.

Ἡ Τάξις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος:

Ἡ Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στὸ λειτουργικὸ τῆς βιβλίου «**Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Ἑβδομάς**» ἔτους 1953, «κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», ἔχει κρατήσει ἀκριβῶς τὴν ἴδια ὑποσημείωση «Ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ», σ. 298, ὅπως καὶ τὸ ἀντίστοιχο βιβλίο τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, σ. 324.

Στὴν Ἑλλάδα αὐτὸς ὁ νεωτερισμὸς ἴσως **ξεκίνησε** «ἐπίσημα» στὶς ἀρχές τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνα, μετὰ τὸ 1930 ἀπὸ τὸν τότε Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Χρυσόστομο Παπαδόπουλο (1923-1938),

¹¹ Γεωργίου Ραιδεστηνοῦ, *Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Ἑβδομάς*, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884.

¹² Σύμφωνα μὲ μιὰ μαρτυρία, βλ. Ψαλτολόγιον #48465, Ἑσπερινὸς τῆς ἀγάπης καὶ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου σὲ ἄλλες γλώσσες, σὲ αὐτὴ τὴν ἀκολουθία προσέρχονταν οἱ ἐπίσημοι ἐκπρόσωποι τῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ διάφοροι ἄλλοι πολιτικοὶ ἐκπρόσωποι.

¹³ «Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Ἑβδομάς» κελεύσει τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, 1906, σ. 324.

μετ' ἐξαιρέσεων ἴσως π.χ. μερικῶν Μικρασιατῶν Ἱερέων ποὺ διάβαζαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ στὰ τούρκικα,¹⁴ ἀλλὰ φυσικὰ τότε ὑπῆρχαν καὶ πολλοὶ τουρκόφωνοι Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι.

Τό 1930 φαίνεται τὸ «ἔθος» τῶν διαφόρων γλωσσῶν τοῦ Εὐαγγελίου δὲν εἶχε ἔρθει «ἐπίσημα» στὴν Ἑλλάδα, οὔτε καὶ σὲ αὐτὴν τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, καθότι ὁ Ἐμμ. Ἰ. Φαρλέκας δὲν ἀναφέρει τίποτε.¹⁵

Ὅμως τὰ πράγματα ἄλλαξαν ἀργότερα καθότι τό 1933 ὁ Ἐμμ. Ἰ. Φαρλέκας γράφει: «Μετά μεσημβρίαν ὁ Μέγας Ἐσπερινὸς τοῦ Πάσχα (Ἀγάπη), καθ' ὃν ἀναγινώσκεται εἰς διαφόρους γλώσσας τὸ Εὐαγγέλιον»,¹⁶ χωρὶς νὰ ἀναφέρει «κατὰ περιόδους/τμήματα».

Τό 1935, γιὰ μεγαλύτερη **διαφήμιση (καὶ ἐδραίωση)** τοῦ νεωτερισμοῦ πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς κυρίως ἀλλὰ καὶ Κληρικοὺς τῆς Ἑλλάδος μέσῳ τῶν τότε «Διπτύχων», προβάλλεται ἰδιαίτερα τοπικὴ τάξις: «Ἐν τῷ **Μητροπολιτικῷ ναῷ Ἀθηνῶν** «ἡ Ἀγάπη» τελεῖται ὥρα 11 πρὸ μεσημβρίας, τελεταρχοῦντος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου μετὰ τῶν ἐνδημούντων ἁγίων Ἀρχιερέων καὶ τοῦ Ἰ. Κλήρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐν συρροῇ πλήθους εὐσεβῶν. Τῆς Τελετῆς προηγεῖται Λιτανεία ἐκ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναόν,¹⁷ ψάλλει δὲ πολυμελὴς χορὸς ψαλτῶν καὶ ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον [ἐν ἔτει 1935] **εἰς 15 (!) γλώσσας**¹⁸».¹⁹

Ἡ αὕτη σημείωσις τοῦ 1935, ὑπάρχει ἀκόμη καὶ τό 1955²⁰ ἀλλὰ μὲ πολλὴ τὴν λεπτομέρεια.

Ἐν συνεχείᾳ, ἡ **Τάξις τοῦ Γεωργίου Γ. Μπεκατώρου**, γράφει τό 1957: «ἀναγινώσκεται ἐκ τῶν Βημοθύρων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ἐσπέρας τῆς Κυρ. τοῦ Πάσχα *Οὐσῆς ὁψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ* (Ἰωάν. κ' 19-25), ὅπερ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ περιόδους²¹ καὶ εἰς ξένας γλώσσας παρ' ἄλλων,²² ἐὰν τοῦτο καθίσταται δυνατόν·⁵ εἴθ' οὕτως ἡ ἐκτενής, ...».²³

¹⁴ Προσωπικὴ σημείωσις.

¹⁵ *Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικόν Ἡμερολόγιον 1930*, ἔτος 7ον, ὑπὸ Ἐμμ. Ἰ. Φαρλέκα, 20 Ἀπριλίου 1930.

¹⁶ *Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικόν Ἡμερολόγιον 1933*, ἔτος 10ον, ὑπὸ Ἐμμ. Ἰ. Φαρλέκα, 16 Ἀπριλίου 1933.

¹⁷ **Ἀντιγραφὴ τῆς «σύγχρονης» Τάξεως τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως** (βλ. ἀργότερα), ἡ τοῦ **Πατριαρχικοῦ Ναοῦ Κων/πόλεως**, ὅπου: «Περὶ δὲ ὥραν γ'. τῆς ἡμέρας, ἐνδύεται ὁ Πατριάρχης ἅπασαν τὴν Ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν μετὰ τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων εἰς τὸ μέγα Συνοδικόν, καὶ προπορευομένου τοῦ Τιμίου Σταυροῦ μετὰ τῶν Ἐξαπτερύγων, καὶ τῶν Ψαλτῶν ψαλλόντων τό, Χριστὸς ἀνέστη, κατέρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν», [ΤΚΠ (1838), σ. 192].

¹⁸ 2.5 λεπτά ἐπὶ 15 = **37.5 λεπτά ἡ σύνολη ἀνάγνωσις ἐνὸς καὶ μόνου Εὐαγγελίου**. Σήμερα, σχεδὸν ὅλοι γνωρίζουν ἀγγλικά. Δὲν εἶναι προτιμότερο νὰ γίνῃ ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου στὰ ἑλληνικά, καὶ μετὰ μία μόνο φορὰ στὰ ἀγγλικά γιὰ ὅλους τοὺς ξένους Ὀρθόδοξους (ἂν ὑπάρχουν); Στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ Φανάρι, ἡ σύνολη ἀνάγνωσις τό 2025 κράτησε **32.5 λεπτά**.

¹⁹ *Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικόν Ἡμερολόγιον 1935*, ἔτος 12ον, ὑπὸ Ἐμμ. Ἰ. Φαρλέκα, σ. 46.

²⁰ *Ἐγκόλπιον Ἐκκλησιαστικόν Ἡμερολόγιον 1955*, ἔτος 32ον, ὑπὸ Ἐμμ. Ἰ. Φαρλέκα, σ. 78.

²¹ Ἐδῶ φαίνεται ὅτι ὁ νεωτερισμὸς γίνεταί γιὰ τὸν ἐντυπωσιασμό καὶ τὸ θεαθῆναι, καὶ **ὄχι ἀπὸ ποιμαντικὴν τινα ἀνάγκη**. «**Κατὰ περιόδους**», δηλ. δὲν διαβάζεται ὅλο τὸ Εὐαγγέλιον σὲ μία ξένη γλώσσα ἢ σὲ κάθε

Εδώ στο **1957**, προστέθηκε τό «κατὰ περιόδους» στην Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Τό **1968** τὰ τότε ἐπίσημα Δίπτυχα (Ἡμερολόγιον) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ἐκδόσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας), σ. 94, στην γενική Τάξη δὲν ὁμιλοῦν καθόλου γιὰ «διαφόρους γλώσσας», λένε ἀπλά: «... **Τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ Εἶπωμεν πάντες ...**».

Ὅμως μετὰ τὴν γενική Τάξη, στην **ἰδιαίτερη Τάξη μόνον** τοῦ Καθεδρικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν, ἔχουν τὸ νέο «ἔθος» μόνον στὸν Καθεδρικό «τελεῖται ὁ Μέγας Ἑσπερινὸς τοῦ Πάσχα καὶ ἀναγινώσκεται εἰς πολλὰς γλώσσας τὸ Εὐαγγέλιον *Οὔσης ὀψίας...*».

Ἄρα τό **1968** μᾶλλον **προσπάθησαν νὰ σταματήσουν τὸν νεωτερισμό** (θὰ εἶχε ξεφύγει εἰς διαφόρους «κατευθύνσεις»), καὶ νὰ τὸν ἀφήσουν μόνον (τοπικά) στὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν (καὶ στοὺς Μητροπολιτικοὺς Ναοὺς) ἀπὸ ὅπου καὶ μᾶλλον ξεκίνησε ἐπίσημα.

Μέσω ὅμως αὐτοῦ τοῦ νεωτερισμοῦ, βρῆκαν τινές (καὶ πολλοὶ **παρασυρθέντες ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ των**), **πρόσφορο ἔδαφος** νὰ βάλουν ἀκόμη καὶ λαϊκοὺς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες²⁴ νὰ διαβάζουν Εὐαγγέλιο στὴν Ἐκκλησία ἐν ὥρᾳ Ἀκολουθίας.

Μάλιστα, φαίνεται προσδώσανε στὸν νεωτερισμὸ καὶ διάφορα «εὐσεβιστικά» συμβολικὰ νοήματα, γιὰ νὰ τὸν «ἐδραιώσουν».

Σήμερα, **2025**, στὰ **Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος**, ὑπάρχει περίπου ἡ ἴδια σημείωση μὲ τὴν Τάξιν τοῦ Μπεκατώρου τοῦ **1957**.

γλώσσα, ἀλλὰ ἄλλος διαβάζει ἓνα τμῆμα σὲ μιὰ γλώσσα, ἄλλος ἄλλο σὲ ἄλλη γλώσσα (καὶ ἂς μὴν ὑπάρχει κανεὶς ξένος στὸ ἐκκλησίασμα). ἀλλὰ καὶ τὸ τραγικὸ εἶναι ὅτι διαβάζεται ἀπὸ «**τοὺς ἀναγνώστες τῶν στάσεων σὲ ξένες γλώσσες ἄλλη ἀντ' ἄλλης στάση**», **ἄλλα ἀντ' ἄλλων** δηλαδή, ὅπως λέει ὁ Φουντούλης #579, σ. 313, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας*, τ. Ε' 2003.

²² **Ποιοὶ εἶναι οἱ ἄλλοι**, γιὰτὶ δὲν διευκρινίζεται ὅτι πρέπει νὰ εἶναι μόνον (Ὁρθόδοξοι) Κληρικοί; Διευκρινίσαμε Ὁρθόδοξους τοὺς Κληρικοὺς γιὰτὶ σήμερα ἀμφισβητοῦνται ὅτι θεωρούσαμε δεδομένα στὴν Ὁρθοδοξία μας **ἄλλου βάζουν καὶ Αἵρετικούς νὰ διαβάζουν τὸ Εὐαγγέλιον**.

²³ Γεώργιος Γ. Μπεκατώρος, *Τάξις τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν*, 1957.

²⁴ Ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου στὴν Ἐκκλησία εἶναι αὐστηρὸ καθῆκον μόνον τοῦ Κληρικοῦ, μόνον δηλ. ὅσων ἔχουν Ἱερωσύνη (βλ. ἐπίσης Φουντούλη, #444). Ὅσοι Κληρικοὶ δίνουν ἀνάγνωση Εὐαγγελίου σὲ λαϊκοὺς, κατ' ἀκρίβειαν προτεσταντίζουν. **Οἱ λαϊκοὶ ὅμως πρέπει νὰ ἀρνοῦνται νὰ ἀναγνώσουν τὸ Εὐαγγέλιον**, πρῶτα γιὰ τὴν Ἱερά Παράδοση, καὶ δεύτερον, μήπως καὶ **συνετιστοῦν** οἱ νεωτεριστές ποὺ δίνουν τὸ Εὐαγγέλιον σὲ λαϊκοὺς.

Ἄς δοῦμε τώρα τὰ **μοναστικά Τυπικά**.

Ἡ ἀρχαία Ὑποτύπωσις τοῦ Ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου (759-826), Τυπικόν τῆς Μονῆς Στουδίου στὴν Κωνσταντινούπολη,²⁵ ἔχει χωρὶς νὰ προσδιορίξει τὸ τέλος, καὶ χωρὶς καμία ἰδιαίτερη τάξη:

τῷ λυχνικῷ τῆς λαμπροφόρου κυριακῆς, γινομένης εἰσόδου, μετὰ τὸ προ-
κειμένον, εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην· Οὔσης ὁψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Ἐν

Ὑποτύπωσις Ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου (τυπικόν Μονῆς Στουδίου, Κων/πολη).

Τὸ ἀρχαῖο Τυπικόν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος,²⁶ ἔχει ὁμοίως πρὸς τῆς Μονῆς Στουδίου, ἀλλὰ μὲ τὴν σαφὴ καὶ ἔγγραφη διευκρίνιση ὅτι εἶναι τὸ **Εὐαγγέλιον Θ'** (Ἐωθινόν Θ', μέχρι τοῦ *Οὐ μὴ πιστεύσω*) καὶ διευκρινίζει περαιτέρω ὅτι **ἀναγινώσκεται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Τραπέζῃ, δηλαδὴ ἔνδον τοῦ Βήματος** (ὡς Ἐωθινόν) καὶ ὄχι ὅπως σήμερα ἐκ τῶν Βημοθύρων (ἐκ τῆς Ὡραίας Πύλης):

Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς. Εἴτα ὁ διάκονος· Σοφία, ὀρθοὶ ἀκούσωμεν. Καὶ ἀναγινώσκεται ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ παρὰ τοῦ ἱερέως εὐαγγέλιον θ'. Οὔσης ὁψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἕως τοῦ· οὐ μὴ πιστεύσω. Εἴτα ἡ ἐκτενής,

Τυπικόν τῆς Μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος.

Γιατὶ προσδιορίζεται τὸ τέλος; Διότι εἶναι τὸ **Ἐωθινόν Θ'** Εὐαγγέλιον, καὶ εἰσάγεται αὐτὸς ὁ προσδιορισμὸς γιὰ νὰ μὴν διαβαστεῖ ὁλόκληρο ὡς συνήθως, ἀλλὰ μέχρι τοῦ *οὐ μὴ πιστεύσω*.

²⁵ Aleksej Dmitrievskij, Opisanie liturgitseskich rukopisej, 1895- 1917. Τόμος 1^{ος}, σ. 228.

²⁶ Aleksej Dmitrievskij, Opisanie liturgitseskich rukopisej, 1895- 1917. Τόμος 1^{ος}, σ. 560.

Τό κυριώτερο Τυπικόν συνόλου τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεώς μας ιδιαίτερα μετὰ τὴν νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπὶ τοῦ προτεσταντισμοῦ τῆς Εἰκονομαχίας, καὶ μέχρι τὶς ἡμέρες μας, εἶναι τό Τυπικόν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Λαύρας τοῦ Ὁσίου Σάββα (Τυπικόν τοῦ Ἁγίου Σάββα, ΤΑΣ),²⁷ τὸ ὁποῖον ὅπως εἶπε ὁ Ἅγιος Συμεὼν Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (+1429): «**Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἱεραῖς μοναῖς καὶ σχεδὸν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις, ἢ τοῦ ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων Τυπικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα τελεῖται τάξις**».²⁸

Τὰ ΤΑΣ τῶν ἐτῶν 1545, 1685, 2010, 2012 ποὺ εἶδαμε, δὲν ἀναφέρουν οὔτε διαφορὰς γλῶσσες, οὔτε καμία ιδιαίτερη τάξη, ἀπλᾶ ἔχουν τὴν συνήθη ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου: «Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην. Οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Τέλος. Οὐ μὴ πιστεύσω».

ράς. Καὶ ὑποφωτισθῶμεν
μας τῆς ἀκροάσεως. Εὐαγγέλιον κα-
τὰ Ἰωάννην. Οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ
ἐκείνῃ. τέλος. Οὐ μὴ πιστεύσω. Εὐα-
γγέλιον κατὰ Ἰωάννην. Εὐαγγέλιον κατὰ
Ἰωάννην. Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην.

ΤΑΣ 1545, κεφ. μστ', σ. 226.

Κυρίως, εἶπα οἱ ἐρῶντες, Σὺ ὑποφωτισθῶμεν
μας τῆς ἀκροάσεως. Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην.
Οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. τέλος, Οὐ μὴ πι-
στεύσω, εἶπα συνοπτικῶς, εἶπα μὲν πάντες. Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην.

ΤΑΣ 1685, κεφ. μστ', φ. ρμ.'

²⁷ Τυπικόν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Λαύρας τοῦ Ὁσίου Σάββα, ΤΑΣ.

²⁸ [PG 155, 556].

Τὰ Ἀγιορείτικα μοναστικά Τυπικά.

Τό χειρόγραφο Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίου Παντελεήμονος²⁹ (1841)³⁰ – φαίνεται ἦταν ἀντίγραφο Τυπικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Διονυσίου [δὲν γνωρίζουμε ποίου] - ὁμοίως πρὸς τὸ ΤΑΣ²⁸ ἀναφέρει, χωρὶς κανέναν νεωτερισμό: «... Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην· Οὐσῆς ὁψίας, τέλος· Οὐ μὴ πιστεύσω, εἶτα ἐκτενής· ...».

Σὲ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο ὑπάρχει ἡ ὑποσημείωσις #5 τοῦ Δημητρίεφσκι, σ. 632.³⁰ «Τὸ τοῦ Διονυσίου. Ἐνδον τοῦ βήματος λέγει ὁ Ἱερεὺς τὸ Εὐαγγέλιον (ὡς Ἑωθινὸν φαίνεται) οὐδὲ ἀναφέρει, ὅτι τὸ λέγουσι πάντες οἱ Ἱερεῖς».

Αὐτὸς πάντως φαίνεται, ἀπὸ τὴν ὑποσημείωση, ὅτι ἦταν ὁ καὺμὸς³¹ τοῦ Δημητρίεφσκι (1856-1929), ὁ νεωτερισμὸς νὰ τὸ λένε (ταυτόχρονα) ὅλοι οἱ Ἱερεῖς, τὸ ὁποῖον τὸ βλέπουμε παρακάτω νὰ γίνεται στὴν Μονὴ Ἀγίου Παύλου (1850).

Τό χειρόγραφο Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίου Παύλου, (1850),³² νεωτερίζει γράφοντας: «... λέγεται δὲ τὸ Εὐαγγέλιον παρ' ὅλων τῶν Ἱερέων καὶ Διακόνων, κατὰ στιγμὴν τελείαν ἀντιφώνως, καὶ κρουομένου κώδωνος³³ ἐν ἐκάστῳ στίχῳ, ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ Εὐαγγελίου κρούουσιν ὅλα τὰ σήμαντρα καὶ οἱ κώδωνες». Βλ. ἀργότερα ὑποσ. 47 καὶ 48.

²⁹ Τὸ 1744 ὁ Ῥώσσος μοναχὸς Βασίλειος Μπάρσκι (Vasil Grigorovich Barsky), γράφει μὲ κάποιο παράπονο ὅτι ἡ Μονὴ εἶναι Ῥωσικὴ μόνο κατ' ὄνομα, ἐνῶ σ' αὐτὴν κατοικοῦν Ἕλληνες, Σέρβοι καὶ Βούλγαροι, ἐκεῖ πού πρὶν ἀρχίσει τὸ ξέσπασμα τῶν Ῥωσσοτουρκικῶν πολέμων (1736) ἀσκήτευαν Ῥώσσοι μοναχοί. Ἀναφέρει ὁ Μπάρσκι ὅτι ἡ Μονὴ ἦταν φτωχὴ καὶ ἐρειπωμένη, ἀλλὰ καὶ ιδιόρρυθμη. Τό 1835 ἔρχονται οἱ πρῶτοι Ῥώσσοι. Τό 1875 κοιμήθηκε ὁ ἀπὸ Δράμας ἡγούμενος Γεράσιμος (ἤδη ἡ Μονὴ εἶχε δεκαπλάσιους Ῥώσους μοναχοὺς), καὶ ἀναδείχθηκε ἡγούμενος ὁ Μακάριος Σόουσκι ἀπὸ τὴν Τοῦλα. Τό 1895 οἱ Ῥώσσοι μοναχοὶ ἔφτασαν τοὺς 1000. Μὲ σιγίλλιο τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Β' τοῦ ἔτους 1875 ὁρίστηκε οἱ Ἱερεῖς Ἀκολουθίες νὰ ψάλλονται καὶ στὶς δύο γλώσσες, στὴν ἐλληνικὴ καὶ στὴ Ῥωσικὴ ἐναλλακτικὰ. Πρβλ. *Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Παντελεήμονα*, Χώρα τοῦ Ἀχωρήτου (πρόσβαση 15/4/2025), Δωροθέου Μοναχοῦ, *Τὸ Ἅγιο Ὄρος – Μύηση στὴν ἱστορία του καὶ τὴ ζωὴ του*, ἐκδ. Τέρτιος, 2010, Ἰσιδώρου Μοναχοῦ, *Ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Δημητρίεβσκι [Δημητρίεφσκι, Dmitrievsky] ἢ περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους*, ἐν Σμύρνη 1913, σ.9.

³⁰ Aleksej Dmitrievskij, *Opisanie liturgitseskich rukopisej*, 1895- 1917. Τόμος 3^{ος}, σ. 632.

³¹ Ἡ μήπως ἦταν ἡ οἰκεία παράδοση πού γνώριζε;

³² Aleksej Dmitrievskij, *Opisanie liturgitseskich rukopisej*, 1895- 1917. Τόμος 3^{ος}, σ. 654.

³³ Παλαιά, ἀκόμη καὶ στὶς ἡμέρες μας στὶς Ἑνορίες (καὶ ἀκόμη καλῶς ὑπάρχει ἐνιαχοῦ), ὑπῆρχε διακριτικὸς κωδωνίσκος χειρός, πού σήμαινε ἀπὸ τὸν Ἱερέα σὲ διάφορες στιγμὲς τῆς Ἀκολουθίας, ἀλλὰ φυσικὰ δὲν χρησιμοποιοῦνταν στὸ Εὐαγγέλιον!

Αὐτὸ ποὺ καταλαβαίνουμε εἶναι ὅτι ὅλοι οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Διάκονοι ἔχουν κάνει δύο χοροὺς (ἀντιφώνως) καὶ ἕκαστος χορὸς ἀναγινώσκει ἀνὰ ἓνα στίχον καὶ σὲ τέλεια ὁμοφωνία (ταυτόχρονα). Φυσικά ὅλο τὸ Εὐαγγέλιον σὲ μία γλῶσσα διαβαζόταν.

Ἐδῶ βλέπουμε πρώτη φορὰ τὸν νεωτερισμὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἱερεῖς καὶ Διακόνους, καὶ μετὰ κώδωνος ἐν ἐκάστῳ μάλιστα στίχῳ, ἐνῶ δηλαδὴ ἐξακολουθεῖ οὐσιαστικὰ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου!

Τὸ χειρόγραφο Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου τοῦ 1851,^{34, 35} φέρει ἐπικεφαλίδα·

Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου τοῦ 1851.

«Τυπικὸν Ἱερὸν ἐκ τε τοῦ Ἱεροσολυμικοῦ καὶ Στουδιτῶν καὶ Ἁγίου Ὁρους Ἰθω, συλλεχθέν, καὶ πλουτισθέν κατὰ τὴν νῦν Τάξιν τῶν εὐαγῶν Μονῶν».²⁸

Αἰτήσῃ καὶ προμηθεῖα τοῦ πανοσιωτάτου Ἁγίου Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Κοινοβιακῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου, κυρίου κυρίου Δανιὴλ Ζαχωραίου, καὶ καθιερωθέν τῇ αὐτῇ Ἱερᾷ Μονῇ, ἵνα μένῃ διαιωνίζον ἀναπόσπαστον, ἐνεργούμενον ἀείποτε παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν Ἐκκλησιάρχου, εἰς εὐταξίαν καὶ ρύθμῃσιν τῆς καθεκάστην ἐν ἐκκλησίᾳ ψαλλομένης ἡμερινῆς, καὶ νυκτερινῆς ἀκολουθίας, καὶ εἰς αἶδιον αὐτοῦ μνημόσυνον.

Διὰ πόνου δέ, σπουδῆς καὶ ὁσῆς ἐπιμελείας τοῦ ἐν Μοναχοῖς ἐλαχίστου Ἰακώβου Ἀγιορείτου.

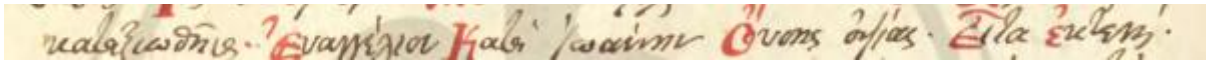
... ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1851 ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἰθω».

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Γρηγορίου, ἔχει τὸ Εὐαγγέλιον παραδοσιακά, χωρὶς νεωτερισμούς· δὲν ἀναφέρει οὔτε διάφορες γλῶσσες, οὔτε περιόδους, οὔτε κώδωνες, οὔτε ὅλοι οἱ Κληρικοὶ νὰ ἀναγινώσκουν, οὔτε καμία ἰδιαίτερη τάξη, ὁμοίως

³⁴ Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου (1851), χφ. 250, φ. 125β, σ. 232 (Ἀθωνικὴ Ψηφ. Κιβωτός).

³⁵ Aleksej Dmitrievskij, Opisanie liturgitseskich rukopisej, 1895- 1917. Τόμος 3^{ος}, σ. 680.

πρὸς τὸ ΤΑΣ· «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι, Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην· Οὔσης ὁψίας, εἶτα ἐκτενή, ...».^{34, 35}

Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου τοῦ 1851.

Τὸ χειρόγραφο Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς **Μονῆς Κωνσταμονίτου, (1854)**,³⁶ ἀναφέρει τὴν τελετὴν τῆς Τραπεζῆς, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει καθόλου τὸ ἐσπέρας τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως.

Τὸ χειρόγραφο Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς Μεγίστης **Μονῆς Βατοπαιδίου**, γραφὲν διὰ χειρὸς Γέροντος Ἰακώβου **(1869)**,³⁷ δὲν ἀναφέρει καθόλου τὸ Εὐαγγέλιον.

ἔξω 9, καὶ πάλιν ἀπὸ μέσα τὸ ἥμισυ καὶ τὸ τέλος ἀπ' ἔξω. Εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ἰστώμεν στίχους ς' καὶ θυμιᾷ ὁ προεστὼς μετὰ ἐνὸς ἱεροδιακόνου ὅλον τὸν ναόν. Εἰ ἐνδημεῖ ἀρχιερεὺς, φορεῖ ὅλην τὴν ἀρχιερατικὴν στολήν, ὁ ἴδιος ποιεῖ Εὐλογητὸν καὶ θυμιᾷ καὶ ὅλον τὸν ναόν, προπορευομένων τῶν διακόνων ὅλων, εἰ ἔστι πολὺς λαός, φάλλονται 2 ἢ 3 τροπάρια ἀργῶς καὶ εὐγαίνομεν εἰς τὰς 10 παρὰ κάρτον. Αὕτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπόδειπνον οὐ λέγομεν ἐν τῷ νάρθηκι.

Τῇ β' τῆς Διακαινησίμου, εἰς τὸν ὄρθρον σημαίνει εἰς τὰς 7, 2

Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου 1869.

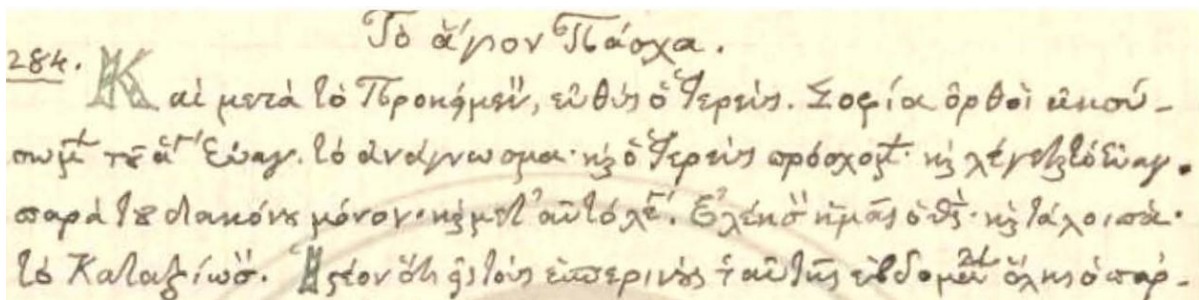
³⁶ Aleksej Dmitrievskij, Opisanie liturgitseskich rukopisej, 1895- 1917. Τόμος 3^{ος}, σ. 709.

³⁷ Aleksej Dmitrievskij, Opisanie liturgitseskich rukopisej, 1895- 1917. Τόμος 3^{ος}, σ. 715.

Τό χειρόγραφο Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς **Μεγίστης Λαύρας** τοῦ **1917**,³⁸ ἐπίσης δὲν ἔχει κανέναν νεωτερισμό· «καὶ λέγεται τὸ Εὐαγγέλιον παρὰ τοῦ διακόνου μόνον».

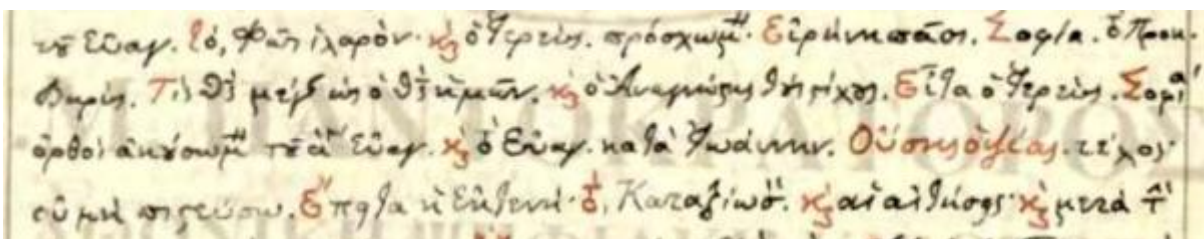
Γιατὶ ὁμῶς διευκρινίζει παρὰ τοῦ «διακόνου μόνον» (ὡς δηλαδὴ εἶναι τό σύννηθες τῆς Παραδόσεως);

Ἐπειδὴ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ καὶ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰ. ἤδη σὲ μερικὲς Ἀγιορείτικες μονὲς ἄρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν νέα «ἔθιμα», ὅπως εἶδαμε καὶ θὰ δοῦμε παρακάτω, κοιτάζει νὰ «στερεώσῃ» τὴν παραδοσιακὴ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου.

Τυπικόν τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ 1917.

Τό χειρόγραφο Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς **Παντοκράτορος** τοῦ **1918**³⁹ κι αὐτὸ δὲν ἀναφέρει καμία ἰδιαίτερη τάξη, ὁμοίως πρὸς τὸ **ΤΑΣ**:²⁸ «τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην. Οὔσης ὁψίας. τέλος· οὐ μὴ πιστεύσω».

Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παντοκράτορος τοῦ 1918.

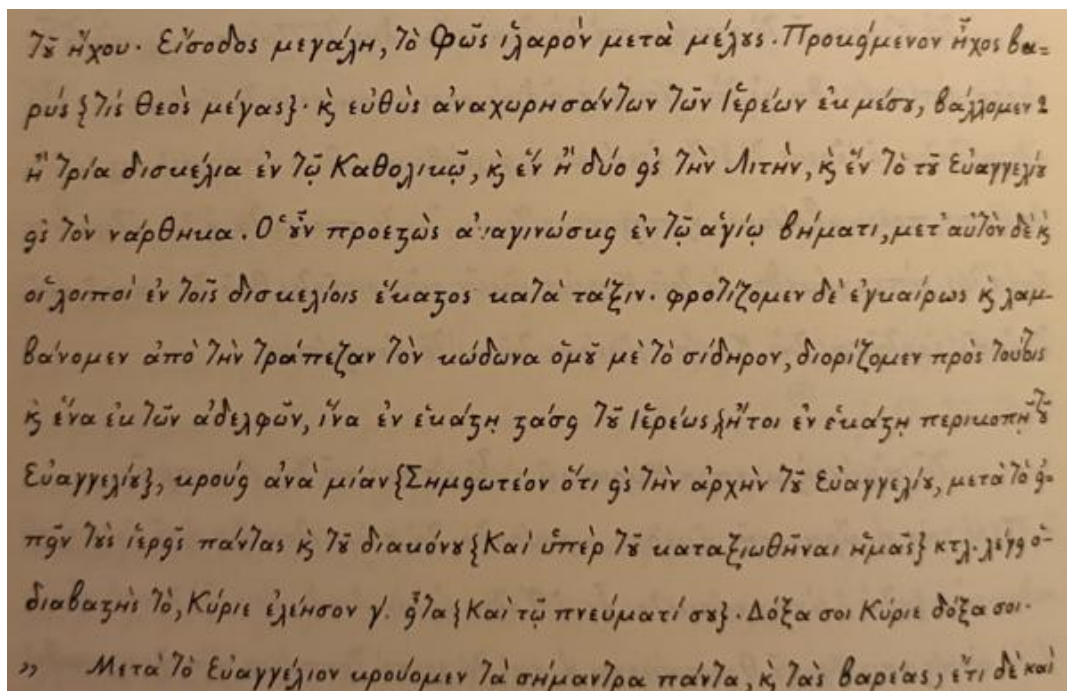
³⁸ Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας 1917, χφ. Παντοκράτορος 312, σ. 284 (Ἀθ. Ψηφ. Κιβωτός).

³⁹ Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παντοκράτορος (1918), σ. 169 (Ἀθωνικὴ Ψηφιακὴ Κιβωτός).

Τὸ χειρόγραφο Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς **Μονῆς Διονυσίου**, πρὸ τοῦ 1841, ποὺ ἀναφέρει ὁ Δημητρίεφσκι στὸ Τυπικὸν τῆς Παντελεήμονος (1841), ἔχει τὸ Εὐαγγέλιον νὰ ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν ἔνδον τοῦ βήματος ἀπὸ μόνον τὸν Ἱερέα: «**Ἐνδον τοῦ βήματος** λέγει ὁ Ἱερεὺς τὸ Εὐαγγέλιον», ἄνευ τινὸς νεωτερισμοῦ.³⁰

Ἡ ἀνάγνωση **ἔνδον τοῦ Βήματος** εἶναι ἐπίσης στὸ ἀρχαίον Τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονῆς τῆς **Εὐεργετίδος**,²⁶ καὶ μᾶλλον αὕτη εἶναι ἡ παραδοσιακὴ τάξις.

Τὸ νεώτερο ὁμῶς χειρόγραφο Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς **Μονῆς Διονυσίου** (1909),⁴⁰ σ. 498, βλέπουμε φεύγει - στὸ θέμα μας - ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀπλότητα καὶ παράδοση τῶν προηγούμενων Τυπικῶν. **Δὲν ὁμιλεῖ γιὰ διάφορες γλώσσες**, ἀλλὰ ἔχει ἓναν **νεωτερισμό** τῶν περικοπῶν (τοῦ Ἁγίου Παύλου 1850³² εἶχε ἀνὰ στίχον), καὶ ἓναν **ἄλλον νεωτερισμό**, ὅπου ἔχουμε τὸν Προεστῶτα στὰ Βημόθυρα (ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι), καὶ 2-3 Ἱερεῖς **διεσπαρμένους** στὸν κυρίως Ναό, 1-2 στὴν Λιτὴ, καὶ ἓναν στὸν Νάρθηκα (μὲ ἀντίστοιχα δισκέλια), καὶ ἀναγινώσκουν τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ τάξιν καὶ κατὰ περικοπές (περιόδους), (καὶ **ἐν ἐκάστη περικοπῇ κρούεται ὁ κῶδων μία φορά**). Καὶ ἐδῶ πάντως δὲν ἀναφέρεται ξένη γλῶσσα.

Τυπικὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Διονυσίου τοῦ 19^{ου} – 20^{ου} αἰ. (2004).

⁴⁰ Τυπικὸν τῆς ἐν Ἀθῶν Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, 2004 (1909), σ. 498.

Τό χειρόγραφο Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας τοῦ 1890,⁴¹ διαφοροποιεῖται ἔτι περαιτέρω καὶ εἰσαγάγει τὶς «διάφορες γλώσσες»: «τὸ εὐαγγέλιον Οὕσης ὁψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, κατὰ διακοπὰς καὶ εἰς διαφόρους γλώσσας (οἱ ἀδελφοὶ ῥῶσοι λέγουσι καὶ τὸ τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα εὐαγγέλιον οὕτω)», εἶτα αἱ συνήθεις αἰτήσεις ...», καὶ εἰσάγει «διακοπές» καὶ «διαφόρους γλώσσας».

Εἶναι τὸ πρῶτο μοναστικὸν Τυπικόν ποὺ βλέπουμε (μὲ τὰ ἐδῶ δεδομένα μας) νὰ εἰσάγει «διάφορες γλώσσες»,¹⁸ ἀπὸ τὸ **1890** (εἶδαμε νωρίτερα ὅτι στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ ὁ νεωτερισμὸς τῶν διαφόρων γλωσσῶν εἰσήχθη περίπου τὸ **1850** [ΤΚΠ (1851), σ. 264]).

Μᾶς πληροφορεῖ ἐπίσης (γιά νὰ δικαιολογήσει τὸν νεωτερισμὸ) ὅτι καὶ οἱ Ῥῶσοι κάνουν τὸ ἴδιο καὶ στὴν Λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως (ἄρα καὶ στὸν Ἑσπερινὸ τοῦ Πάσχα).

Εὐτυχῶς δὲν ἀναφέρονται κώδωνες.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ὑποσημείωση #23 στὸ Ὁδηγὸ Ἐφημερίου, ὅπου ἀναφέρεται σὲ μία (ἄλλη) ἐπίδραση στὴν Σιμωνόπετρα ἐκ τῆς ρωσσικῆς συνηθείας, ποὺ πιθανὸν νὰ ὀφείλεται στὸ ταξίδι ποὺ πραγματοποίησε στὴ Ρωσσία ὁ ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας Νεόφυτος (Μολάκας, 1828-1907), ἡ γενικώτερον εἰς τὴν ἔντονον ρωσσικὴν παρουσίαν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἡγουμενείας τοῦ Νεοφύτου.⁴²

τὸ Φῶς ἱλαρόν. Τὸ προκείμενον· *Τίς Θεὸς μέγας ἐκ δ', εὐθὺς δὲ Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι, τὸ εὐαγγέλιον Οὕσης ὁψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, κατὰ διακοπὰς καὶ εἰς διαφόρους γλώσσας (οἱ ἀδελφοὶ ῥῶσοι λέγουσι καὶ τὸ τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα εὐαγγέλιον οὕτω)*, εἶτα αἱ συνήθεις

Τυπικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας τοῦ 1890.

⁴¹ Τυπικόν ὑπὸ Μεθοδίου Ἱερομονάχου Σιμωνοπετρίτου τοῦ Ἡλιοπολίτου 2016 (1890), σ. 375.

⁴² Ἱερομ. Ἱερωνύμου Σιμωνοπετρίτου, «Ὁδηγὸς ἐφημερίου – Τὸ χειρόγραφον 160 τῆς Σιμωνόπετρας», εἰς *τό Γηθόσυνον σέβασμα*, Τόμος Α' ἐκδ. Κυριακίδη 2013, σ. 729.

Ἡ **σύγχρονη** τάξη τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου **Γρηγορίου (2021)**, φαίνεται δὲν ἀκολουθεῖ - στὸ θέμα μας - τὸ Τυπικὸν τοῦ **1851** (βλ. παραπάνω), ἀλλὰ ἔχει ἀλλάξει. Δηλ. πλέον, (ὕπάρχουν ξενόγλωσσα Χριστὸς ἀνέστη) τὸ Εὐαγγέλιον διαβάζεται κατὰ 3 τμήματα, ἀπὸ πολλοὺς Ἱερεῖς μὲ τοποθέτηση ἀντίστοιχων δισκελίων,⁴³ καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ἀπαγγελίαν ἐκάστου τμήματος γίνεται σύντομος **καμπανοκρουσία** (5''-10'').⁴⁴

Ὅμως ἐδὼ πρώτη φορὰ βλέπουμε ὅτι ἀντὶ τοῦ κώδωνος τῶν ἄλλων Τυπικῶν, σημαίνουν οἱ **μεγάλες καμπάνες** (γιὰ 10 δευτ.) μόλις τελειώνει κάθε στάση «ὄλων τῶν Εὐαγγελίων», ἀφοῦ ἐνεργοποιοῦνται 2 βοηθοὶ διακονητές ἕνας γιὰ τὶς καμπάνες, καὶ ἕνας νὰ εἰδοποιεῖ μέσῳ κτύπου στὸ «σιδεράκι» γιὰ τὴν **καμπανοκρουσία**.⁴⁵

Παρομοίως, καὶ ἡ **σύγχρονη** τάξη τῆς Ἱερᾶς Μονῆς **Παντοκράτορος (2006)**, δὲν ἀκολουθεῖ - στὸ θέμα μας - τὸ Τυπικὸν τοῦ **1918** (βλ. παραπάνω), ἀλλὰ ἔχει ἐπίσης ἀλλάξει. Δηλ. ἀκολουθεῖται ἡ τάξη ποὺ περιγράφεται στὸ τυπικὸν τῆς Μονῆς Διονυσίου⁴⁶ ὅπου οἱ Ἱερεῖς **διασπείρονται** στὸν Ναὸ γιὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκεται «σὲ διάφορες γλώσσες, σὲ τρεῖς στάσεις». Καὶ ἐδὼ ὑπάρχει **κωδωνοκρουσία** ἀλλὰ περαιτέρω **ἐξειδικευμένη**: 3 φορές γιὰ τὸν Καθηγούμενο, 2 γιὰ κάθε Ἱερέα, καὶ μία γιὰ κάθε Διάκονο, καὶ στὸ τέλος ἀφοῦ δοθεῖ «σύνθημα», ὑπάρχει «γενικὴ **κωδωνοκρουσία**».⁴⁷

Βλέπουμε ἐπίσης καὶ ἕνα ἄλλο «ἔθιμο» στὴν Μονὴ Παντοκράτορος, ὅτι «Καθόλη τὴν Διακαινήσιμο Ἑβδομάδα οἱ πατέρες μποροῦν ἐλεύθερα νὰ ἀνεβαίνουν στὸ Καμπαναριὸ καὶ σημαίνουν χαρμόсуна τὶς καμπάνες, πλὴν τῶν ὥρων τῶν ἀκολουθιῶν καὶ τῆς νύκτας.»⁴⁸ **Αὐτὸ φαίνεται νὰ εἶναι ρωσικὸ ἔθιμο** ἤδη ἀπὸ τὸν **18^{ον} αἰ.**: «στὴν Διακαινήσιμο Ἑβδομάδα ὁ ὁποιοσδήποτε θέλει μπορεῖ νὰ χτυπήσει τὶς καμπάνες. Σὲ μερικὰ μέρη τὰ καμπαναριά εἶναι ἀνοιχτά, ...»,⁴⁹ «σὲ ἀφήνουν νὰ χτυπᾷς τὶς καμπάνες σὲ ἄσχετες ὥρες ποὺ δὲν συμπίπτει

⁴³ Ἱερὰ Μονὴ Ὁσίου Γρηγορίου, *Τυπικὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ, Ἁγιον Ὅρος Ἀθω*, 2020, σ. 67 (Ψ).

⁴⁴ Ἱερὰ Μονὴ Ὁσίου Γρηγορίου, *Στοιχεῖα Τυπικῆς Διατάξεως Τριωδίου καὶ Πεντηκοσταρίου, Ἁγιον Ὅρος Ἀθω*, 2021, σσ. 34-35 (Ψαλτολόγιον).

⁴⁵ Ἱ.Μ. Παντοκράτορος Ἀθω, *Τυπικὸν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ (π. Βησσαρίων Κύπριος)*, μετὰ τὸ 2006, σσ. 149-150 (Ψαλτολόγιον).

⁴⁶ Ἱ.Μ. Παντοκράτορος Ἀθω, *Τυπικὸν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ*, δ.π., σ. 148.

⁴⁷ *Где позвонить в колокола на Пасху?* (Ποῦ νὰ χτυπήσεις τὶς Καμπάνες τὸ Πάσχα;) 16 Ἀπριλίου 2012 (πρόσβαση 19/4/2025).

ἐκκλησιαστική ἀκολουθία, **καὶ δὲν ἐνοχλεῖς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ προσεύχονται στὴν Ἑκκλησία**».⁴⁸

Ὁ Οἰκονόμος π. Γεώργιος Ρήγας [ΤΡ (1908),¹⁰ σ. 832] (Σκιαθίτικη «Κολλυβαδική» Παράδοση, προερχομένη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος) ὁμοίως πρὸς τὸ ΤΑΣ, δὲν ἔχει διάφορες γλώσσες, ἀλλὰ προφανῶς ἡ «νεωτέρα» τάξις ποὺ κατέγραψε εἶχε τὸν νεωτερισμὸ τὸ Εὐαγγέλιον νὰ ἀναγινώσκεται κατὰ περιόδους ἐκ περιτροπῆς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὸν Ἱερέα στὰ Βημόθυρα (Ἅγιες θύρες, σημερινή Ὡραία Πύλη), καὶ ἀπὸ τὸν Διάκονο στὸν Ἀμβωνα, ὅπου ὁ Διάκονος ἐπαναλαμβάνει τὰ ὑπὸ τοῦ Ἱερέως ἀναγινωσκόμενα.⁴⁹ Δὲν κάνει ἀναφορές οὔτε σὲ κώδωνες/ καμπάνες, οὔτε σὲ διάφορες γλώσσες, οὔτε ἔχει πολλοὺς Ἱερεῖς νὰ ἀναγινώσκουν.

Ἡ σύγχρονη Τάξις τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ἱεροσολύμων.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, εἶδαμε τὸ βίντεο τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀναστάσεως («Ἀγάπη») στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ἱεροσολύμων, ποὺ ἔγινε στίς 1.00μ.μ. τῆς 22ας Ἀπριλίου/5ης Μαΐου 2013,⁵⁰ καὶ ἐκπλαγήκαμε ἀρνητικά. **Διεσπαρμένοι** Ἱερεῖς καὶ Ἀρχιερεῖς στὸν Ναὸ νὰ ἀναγινώσκουν μᾶλλον ἓνα τμῆμα τοῦ Εὐαγγελίου σὲ διάφορες γλώσσες,¹⁸ ἓναν Ἐπίσκοπο μὲ **κώδωνα** ἐντὸς τῶν Βημοθύρων νὰ χτυπάει τετράκις τὸν κώδωνα μετὰ ἀπὸ κάθε ἀνάγνωση, καὶ κατόπιν ἡ **μεγάλη καμπάνα** νὰ κρούεται τετράκις, ἐνῶ τὸ **Εὐαγγέλιον δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ**.

Πόθεν καὶ πότε ξεκίνησαν αὐτοὶ οἱ νεωτερισμοὶ καὶ στὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων; Βέβαια, σωστά, τὸ Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεται μόνον ἀπὸ Κληρικούς.

⁴⁸ *Где позвонить в колокола на Пасху?* (Ποὺ νὰ χτυπήσεις τὶς Καμπάνες τὸ Πάσχα;) 16 Ἀπριλίου 2012 (πρόσβαση 19/4/2025).

⁴⁹ Αὐτὸ θὰ τὸ δοῦμε ἀργότερα μόνον ἀνήμερα τοῦ Πάσχα στὴν Ἀγία Σοφία, καὶ δὲς ἐκεῖ τὰ σχόλια.

⁵⁰ youtube.com/watch?v=1c_5AJ7W0H8 (πρόσβαση 19/4/2025).

Ἡ Τάξις τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ἱεροσολύμων (1911).

Στὸ βιβλίον «Ἀγία Σιών»⁵¹ τοῦ 1911, ἀναφέρεται γιὰ τὴν συγκέντρωση τοῦ Κλήρου στὴν Πατριαρχικὴ αἵθουσα,⁵² καὶ κατόπιν διαφόρων ξένων ἐπισήμων,⁵³ καὶ κατόπιν γίνεται **πομπὴ ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον στὸ Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως.**

Κατόπιν ἀναφέρει: «... ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ διαφόρους γλώσσας καὶ διαλέκτους. Πρῶτον ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἑλληνιστί, κατόπιν ῥωσιστί, γαλλιστί, τουρκιστί, ἀραβιστί, ἀρμενιστί, ρουμανιστί, λατινιστί, ἀλβανιστί καὶ τέλος πάλιν ἑλληνιστί ὑπὸ τοῦ διακόνου».

Οὐδεμία ἀναφορά φαίνεται νὰ γίνεται ἐν ἔτει 1911, σὲ διεσπαρμένους Ἱερεῖς, κώδωνες, καμπάνες **μεσούσης τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου**, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον διαβαζόταν **ὁλόκληρο** χωρὶς περικοπές ὅπως σήμερα.⁵⁰

Ἄς δοῦμε καὶ τὸ ἀρχαῖον Ἱεροσολυμίτικον Τυπικόν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (1122).

«Τῇ Κυριακῇ ἐσπέρας γίνεται ἡ σύναξις εἰς τὴν ἁγίαν Σιών. [...] Καὶ ὁ διάκονος· *Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀκροάσεως. Καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην (κ' 19-25) Οὔσης ὁψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.* Τέλος· *οὐ μὴ πιστεύσω.* Καὶ ὁ Διάκονος τὴν αἴτησιν καὶ ἀπολύει»,⁵⁴ σὲ πλήρη συμφωνία μὲ τὰ ἀρχαῖα Τυπικά τοῦ Ἁγίου Σάββα, τῆς Μονῆς Στουδίου, τῆς Μονῆς Εὐεργέτιδος, καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἀγιορείτικων Τυπικῶν, ποὺ εἶδαμε προηγουμένως.

Οὔτε περικοπές, οὔτε πολλοὶ Ἱερεῖς νὰ τὸ λένε, **μόνος ὁ πρωτοπαπᾶς τὸ ἀναγινώσκει**, οὔτε διάφορες γλώσσες, οὔτε διεσπαρμένοι Ἱερεῖς, οὔτε κώδωνες, οὔτε καμπάνες. Ἀπλὰ καὶ σοβαρά, ἥτοι ἐκκλησιαστικά.

⁵¹ Ἀρχιμ. Δωροθέου Ν. Δουκάκη, *Ἀγία Σιών ἥτοι Περιγραφή ἀπάντων τῶν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γῇ σεβασμιῶν καὶ ἱερῶν προσκυνημάτων μεθ' ἐρμηνείας καὶ συνοπτικῆς αὐτῶς ἱστορίας καὶ ἀναπαράστασις τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ συνοπτικαὶ Βιογραφίαι τῶν τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἐνδοξοτέρων Πατριαρχῶν*, ἐν Σμύρνῃ 1911, σσ. 208-209.

⁵² Πρβλ. ὑποσ. 17, καὶ τό [ΤΚΠ (1838), σ. 192].

⁵³ Πρβλ. ὑποσ. 12, γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

⁵⁴ Τυπικόν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (1122), εἰς τό. Ἀ. Παπαδοπούλου – Κεραμέως, *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας*, τόμος Β', ἐν Πετρούπολει, 1894, σσ. 203-205.

Τὸ αὐτὸ Τυπικόν, ἀναφέρει ἀνήμερα τοῦ Πάσχα, εἰς τὴν Ἀνάστασιν, εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μόνον, ὅτι ἀφοῦ τὸν ἀναγνώσει ὁ Πατριάρχης «μεγάλῃ φωνῇ», τότε «εἴθ' οὕτως» μεταφράσει αὐτὸν τὸν λόγον ὁ β' τῶν διακόνων εἰς ἀραβικὴν γλῶσσαν (σ. 200).⁵⁴

Τελευταῖο ἀφήσαμε τὴν ἀρχαίαν τάξιν τοῦ «Μεγάλου Μοναστηριοῦ», τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἥτοι τῆς **Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 10^{ου} αἰῶνος**.⁵⁵

Χρὴ γινώσκειν ὅτι τὸ ἀρχαῖον, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λυχνικοῦ, ἀνέρχεται ὁ πατριάρχης ἐν τοῖς εὐκτηρίοις τοῦ πατριαρχείου, καὶ ἐλέγετο ὑπὸ τοῦ διακόνου 15 ἡ μεγάλῃ ἐκτενῇ, καὶ ἀνεγίνωσκεν ὁ πατριάρχης τὸ εὐαγγέλιον τὸ ἀναστάσιμον τῆς πλευρᾶς ἕως ἂν τινων κρατῇτε κεκράτηνται. Νῦν δὲ παρόντων αὐτῶν ἐν τῷ θυσιαστήριῳ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἀναγινώσκεται τὸ εὐαγγέλιον ὑπὸ τοῦ α' πρεσβυτέρου ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος.

Τυπικόν τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 10^{ου} αἰῶνος.

Στὴν τάξιν τῆς Ἁγίας Σοφίας στὸν Ἑσπερινὸ τῆς Ἀναστάσεως (τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα ἑσπέρας) **πρὸ τοῦ 10^{ου} αἰ.** βλέπουμε ὅτι δὲν ἀναγινωσκόταν Εὐαγγέλιον.⁵⁶ Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Λυχνικοῦ (δηλ. τοῦ Ἑσπερινοῦ), ὅχι στὴν Ἁγία Σοφία, ἀλλὰ ἐν τοῖς εὐκτηρίοις (δηλ. σὲ κάποιο παρεκκλήσι) τοῦ Πατριαρχείου (οὐσιαστικά «ιδιωτικά») ὁ Διάκονος ἔλεγε τὴν μεγάλη ἐκτενῇ («τὸ μέγα Κύριε ἐλέησον»),⁵⁶ καὶ ὁ Πατριάρχης ἀνεγίνωσκε τὸ Εὐαγγέλιον «τὸ ἀναστάσιμον [Ἑωθινόν] τῆς πλευρᾶς» ἕως «ἂν τινων κρατῇτε κεκράτηνται».

Τὸν 10^{ον} αἰ., «νῦν», παρόντων λέει τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Διακόνου στὸ θυσιαστήριον (Βῆμα) τῆς Ἁγίας Σοφίας (Μεγάλῃς Ἐκκλησίας), ἀναγινώσκεται ἅπαξ τὸ Εὐαγγέλιον ὑπὸ μόνου τοῦ α' Πρεσβυτέρου ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος! Ομοίως δηλ. μετὰ τὸ Ἱεροσολυμίτικον Τυπικόν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ **1122**, ποὺ ἔχει μόνον τὸν **πρωτοπαπᾶ** νὰ τὸ ἀναγινώσκει.

Αὐτὰ γιὰ τὸ ἑσπέρας τῆς Μεγάλῃς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως. Ἐπειδὴ ὅμως τινὲς γνωσιμαχοῦντες θὰ μᾶς παραπέμψουν παραπλεύρως **ἀνήμερα** τῆς Ἀναστάσεως στὴν Ἁγία Σοφία (καὶ ὅχι εἰς τὸ Ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς ποὺ εἶδαμε παραπάνω), ἐκεῖ εἶχαμε τὴν ἐξῆς τοπικὴ Πατριαρχικὴ τάξιν. Διάβαζε

⁵⁵ Τυπικόν τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, *Le Typicon de la Grande Eglise, Ms. Sainte-Croix no. 40* (945-959 μ.Χ.), OCA 166, τόμος II, ὑπὸ J. Mateos S. I., Roma 1963, σ. 96.

⁵⁶ Πρβλ. Aleksej Dmitrievskij, *Opisanie liturgitseskich rukopisej*, 1895- 1917. Τόμος 1^{ος}, σ. 137.

μόνος ὁ Διάκονος πρῶτα τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Ἀναστάσεως στὰ Λατινικά «τὸ ῥωμαῖον εὐαγγέλιον»,⁵⁷ προφανῶς λόγω τοπικῆς παραδόσεως τῆς Μητροπόλεως τῆς Βασιλεύουσας, ἄλλωστε ἡ Κων/πολις ἦταν ἡ νέα Ῥώμη (ἡ χρῆση τῆς Λατινικῆς γλώσσας ὡς ἐπίσημης στὸ Βυζάντιο καταργήθηκε ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς μόλις ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἡράκλειο (610-641), ἀλλὰ συνέχισε νὰ χρησιμοποιεῖται). Κατόπιν (ἀφοῦ εἰρηνεύσει ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ Διάκονος πεῖ *Σοφία, πρόσχωμεν*) ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον στὰ Ἑλληνικά ὁ Πατριάρχης (μᾶλλον ἀπὸ τῆς Ὡραίας Πύλης), μὲ τὴν ἰδιαιτερότητα ὅτι «Ὁ διάκονος, ἐστὼς ἐν τῷ ἄμβωνι, προσυπακούων λέγει τρανότερον τὰ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἀναγινωσκόμενα μέχρι συμπληρώσεως».⁵⁸ Καμία ἄλλη γλώσσα ἀνήμερα τοῦ Πάσχα, στὴν πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας! Ἡ ἐπανάληψις ἦταν τοπικὴ Πατριαρχικὴ τάξις στὸν τεράστιο Ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας **ἀνήμερα τῆς Ἑορτῆς τῆς Ἀναστάσεως**, καὶ γινόταν προφανῶς πρόταση πρὸς πρόταση, καὶ ὄχι παράγραφο πρὸς παράγραφο, γιὰ νὰ ἀκουστεῖ **ἀνήμερα** εὐκρινῶς τὸ Εὐαγγέλιον σὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία (ἀπὸ τὸν Ἀμβωνα) ἐλλείψει ...μικροφώνων, ἀφοῦ ὁ Πατριάρχης ἦταν μᾶλλον στὰ Βημόθυρα. Ἄν (ὑποθέσουμε ὅτι) ὁ Πατριάρχης ἀνέβαινε στὸν Ἀμβωνα δὲν θὰ χρειάζοταν καμία ἐπανάληψη (τὸ ἐσπέρας ποὺ τὸ ἀνεγίνωσκε **ἅπαξ** τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ὁ Πρεσβύτερος δὲν ὑπῆρχε ἐπανάληψη). Ὁ **Ἀμβωνας** στὴν ἀρχαιότητα ἦταν ψηλός, ἐπιβλητικὸς ὀγκόλιθος, στὸ κέντρον τοῦ Σολέα, μπροστὰ ἀπὸ τὰ Βημόθυρα (Ὡραία Πύλη), ὅπου ἦσαν καὶ οἱ Χοροὶ τῶν Ψαλτῶν, ἦταν τότε **τὸ «μεγάφωνο» τῆς Ἐκκλησίας**.⁵⁹ Ἐπίσης καὶ αὐτὸ ἦταν τοπικὴ συνήθεια τῆς Ἁγίας Σοφίας· διαπιστώνεται εὐκόλα ἀπὸ τὸ ὅτι τὰ ἕτερα Κωνσταντινουπολίτικα Τυπικὰ τῆς Μονῆς Στουδίου καὶ τῆς Μονῆς Εὐεργέτιδος οὐδένα νεωτερισμὸ ἔχουν, ἴσα ἴσα ποὺ τῆς Εὐεργέτιδος διευκρινίζει ὅτι **ἀναγινώσκειται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τραπεζῇ** ἥτοι ἔνδον τοῦ Βήματος.

Στὴν **σλαβόφωνη Ὁρθοδοξία**, δὲν γνωρίζουμε κατ' ἀκρίβειαν πότε εἰσῆλθε ἐκεῖ, ἀλλὰ βρήκαμε ὅτι καὶ ἐκεῖ διαβάζεται σὲ διάφορες γλώσσες, ἀλλὰ ἐνῶ στὴν ἐλληνόφωνη Ὁρθοδοξία διαβάζεται (σύμφωνα μὲ τὸν νεωτερισμὸ) τὸ Εὐαγγέλιον σὲ 3 περιόδους: Ἰωάν. κ' 19-20, 21-23, 24-25, στὴν **Σλαβονικὴ παράδοση διαβάζεται (σωστότερα) ὁλόκληρο τὸ Εὐαγγέλιον** (ὄχι σὲ περιόδους/τμήματα) ἀρχόμενο ἀπὸ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸν στίχο 10, δηλ. **Ἰωάν. κ' 10-25**.⁶⁰

Ὁ Μητροπολίτης Πισιδίας **Ἰώβ** (κατὰ κόσμον, Igor Vladimirovich **Getcha**), στό Τυπικόν του ἀναφέρει: «Μετὰ τὸ Προκείμενον ἀναγινώσκειται τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (κ' 19-25).

⁵⁷ Δὲν τὸ ἔδιναν σὲ Λατίνου τοῦ Πάπα νὰ τὸ διαβάσει.

⁵⁸ Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (945-959 μ.Χ.), δ.π., σ. 94.

⁵⁹ Βλ. *Τὸ ἀθέατον τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς, στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Ελλάδα, καὶ ἀπὸ Ἀνατολὴ σὲ Δύση, τὴν ὥρα τῆς Ἀναφορᾶς — Τὰς θύρας, τὰς θύρας· Ποιῆς θύρας; Τὸ Ἱερὸν Κιβώριον, τὰ Καταπετάσματα-Παραπετάσματα-Βῆλα, τὸ Φράγμα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, τὸ Φράγμα τοῦ Πρεσβυτερίου (Σολέα), τὸ Σύνθηρον*, κεφ. 9, σσ. 95-101.

⁶⁰ *St. Nicholas Orthodox Church*, McKinney, TX (πρόσβαση 14/4/2025).

Στην Ἑλληνόφωνη πρακτική, εἶναι σύνηθες νὰ ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον σὲ διάφορες γλώσσες. Ἡ ἐκτενὴς ἀκολουθεῖ ...».⁶¹ **Δὲν** ἀναφέρεται ὁμως ποιά εἶναι ἡ σλαβόφωνη πρακτική.

Τί νὰ ποῦμε γενικά γιὰ τὶς σύγχρονες νεωτεριστικὲς τάξεις ποὺ εἶδαμε. Ἡ σημερινὴ τάξις τῶν διαφόρων γλωσσῶν (ἄνευ τινὸς ποιμαντικοῦ λόγου, νὰ διαβάζεται τὸ Εὐαγγέλιον σὲ ἑτέρα γλώσσα γιὰ ἐπίδειξη) καὶ τῶν λοιπῶν νεωτερισμῶν (ἥτοι τῆς ἀναγνώσεως μετὰ περικοπῶν, νὰ διαβάζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς Κληρικούς, τῶν διεσπαρμένων στὸν Ναὸν Κληρικῶν, τῶν κωδῶνων καὶ τῶν μεγάλων καμπάνων, ἐνῶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀκόμη δὲν ἔχει τελειώσει), με βάση τὶς ἀναφορὲς ποὺ ἐξετέθησαν, δὲν ἔχει ἔρεισμα οὔτε στὴν ἀρχαιότητα, οὔτε στὴν Ἀγία Σοφία, οὔτε στὰ ἀρχαία Τυπικά τοῦ Ἁγίου Σάββα, τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως Ἱεροσολύμων, τῆς Μονῆς Στουδίου, καὶ τῆς Μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὔτε καὶ στὰ ἀρχαιότερα ἀγιορείτικα Τυπικά.

Στὴν ἀνάλυση, εἶδαμε πῶς (ἀντίστοιχα μετὰ τὴν ἁμαρτία) ἀπὸ μικροὺς νεωτερισμοὺς συνεχῶς πηγαίνουμε σὲ μεγαλύτερους, χωρὶς σταματημὸ καὶ φραγμὸ, πρὸς δημιουργία καλυτέρας; καὶ καλυτέρας; «εὐσεβιστικῆς ἀτμόσφαιρας», **διάσπαση τοῦ νοὸς καὶ ἔξωση τῆς προσευχῆς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία**.⁶²

Γνωρίζουμε τὸν Μ. Ἀντώνιο καὶ τὸν κυνηγὸ ποὺ σκανδαλίστηκε ὅταν τὸν εἶδε νὰ ἀστειεύεται μετὰ τοὺς ὑποτακτικούς μοναχοὺς τοῦ θέλοντας νὰ τοὺς δώσει μιὰ ἀνάπαυση καὶ ἀναψυχή. Ὅμως μὴ μᾶς διαφεύγει ὅτι ὁ Ἅγιος τοὺς ἀνέπαυσε ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἐκτὸς τῆς προσευχῆς.

Ἴσως ποῦν μερικοί, εἶναι **κακὸ** νὰ ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον π.χ. στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ στὰ Ἀραβικά; Ὁχι φυσικά, καθόλου, ὅταν γίνεται **ἐκκλησιαστικῶ** **τῷ τρόπῳ** καὶ με πνευματικὴ διάκριση, καὶ ὑπάρχει (ὅπως ἐκεῖ) **ποιμαντικὸς λόγος**.

Γενικά, τὸ θέμα εἶναι νὰ ὑπάρχει ὄντως ποιμαντικὸς λόγος γιὰ νὰ διαβαστεῖ στὴν ξένη γλώσσα, νὰ διαβαστεῖ ὁλόκληρο φυσικά ἀπὸ ἓναν Κληρικό, χωρὶς περικοπές, καὶ χωρὶς κουδούνια καὶ καμπανοκρουσίες, μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀπλότητα καὶ σοβαρότητα, καὶ χωρὶς ἐνοριακὲς ἀγγελίες γιὰ ...ἐθελοντὲς γλωσσολάλους, λαϊκοὺς ἀναγνώστες, καὶ οἱ λοιποὶ νεωτερισμοὶ ποὺ ἐξετέθησαν.

Νὰ τελειώσει ἡ Ἀκολουθία, νὰ πάρουμε τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, νὰ βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, καὶ μετὰ ἅς κάνει ὁ καθένας ὅτι εἶναι ψυχωφέλιμο γιὰ αὐτόν.

«Γέγραπται, **ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται**» (Ματθ. κα' 13).

⁶¹ Archbishop Job Getcha, *The Typikon Decoded*, SVS 2012 (2009), σ. 237.

⁶² Βλ. ἐπίσης, *Οἱ λατινογενεῖς νεωτερισμοὶ εἰς τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν καὶ Λατρείαν* (31/3/2025), Ὁρθόδοξος Τύπος, ἀρ. φφ. 2537-, 4/4/2025- (συνεχίζεται).

Ἐν κατακλείδι·

Τὸ Εὐαγγέλιον στὴν Ἐκκλησία ἀναγινώσκεται μόνον ἀπὸ **Ὁρθόδοξο Κληρικό**.²⁴

Σὲ ἑλληνικὸ ἐκκλησίασμα, καὶ ἰδίως στὰ χωριά, **ποιὸν (ποιμαντικὸ) σκοπὸ** πέραν τοῦ ἐντυπωσιασμοῦ (εἰς βάρος τῆς Προσευχῆς, καὶ τῆς Τάξεως) ἔχει ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου σὲ ξένη γλῶσσα;²¹

Ἡ γνώμη μας εἶναι, **νὰ σταματήσει γενικὰ αὐτὸς ὁ νεωτερισμὸς στὶς ἐνορίες** (ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει σεβασμὸς στὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ δίνουν αὐθαιρέτως ἀνάγνωση Εὐαγγελίου σὲ λαϊκοὺς²⁴ – καὶ δὲν θὰ σταματήσουν ἐκεῖ, ἀλλὰ τινὲς πιὸ προοδευτικοὶ θὰ βάλουν καὶ αἰρετικούς νὰ διαβάζουν τὸ Εὐαγγέλιον), νὰ ἐπιστρέψουμε στὴν ἀρχαία παράδοση τῆς ἀπλῆς ἀνάγνωσης. **Νὰ παραμείνει μόνον στοὺς Μητροπολιτικοὺς Ναοὺς, ὅπως ἦταν παλαιότερα**, ἀλλὰ νὰ διαβάζεται **ὁλόκληρο** τὸ Εὐαγγέλιον (ἑλληνικά, καὶ **μόνο** ἀγγλικά¹⁸), καὶ φυσικὰ ὑπὸ προϋποθέσεις ὑπάρξεως στὸ ἐκκλησίασμα **ξένων Ὁρθοδόξων**. Ἄν **ἐξαιρετέως** ὑπάρχουν ἐνιαχοῦ **ἰδιαίτεροι** ποιμαντικοὶ λόγοι σὲ ἐνορίες, π.χ. **ἂν εἶναι σὲ μιὰ ἐνορία ξένοι Ὁρθόδοξοι**, τότε θὰ μπορούσε κατόπιν προηγουμένης εὐλογίας ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπό του νὰ κάνει οἰκονομία ὁ Ἱερεὺς διαβάζοντας φυσικὰ **ὁλόκληρο** τὸ Εὐαγγέλιον καὶ στὴν ξένη γλῶσσα **ἐφόσον τὴν κατέχει**, ἀλλιῶς δὲν θὰ ἀναγνωσθεῖ σὲ ξένη γλῶσσα.^{5, 63} Ὅσοι προτάσσουν τὸ **μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη**, ἃς κάνουν δεύτερη κανονικὴ ἀκολουθία στὰ ἀγγλικά ἢ στὴν ξένη γλῶσσα, γιὰ τοὺς ξένους Ὁρθοδόξους (ὄχι γιὰ αἰρετικούς) κατόπιν εὐλογίας φυσικά.

Ὡς πρὸς τὴν ἀκριβὴ προέλευση τῶν ξένων γλωσσῶν καὶ τῶν **διαφόρων νεωτερισμῶν**, χρειάζεται περισσοτέρα ἔρευνα, ἀλλὰ φαίνεται ἐπίσης νὰ ἦταν καὶ μιὰ **ἐξελικτικὴ διαδικασία πρὸς τὰ χεῖρω**. Ἴσως δὲν ἔχει ὅμως σημασία, σημασία ἔχει **νὰ φύγουν οἱ ἐκκοσμικεύσεις, καὶ νὰ δυναμώσῃ ἡ προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας**. Εἶδαμε πάντως ὅτι ὑπάρχουν ὁμοιότητες στὴ τάξη τοῦ **Πατριαρχικοῦ Ναοῦ Κων/πόλεως** (ἀπὸ τὸ **1838, 1851**), στὴ τάξη τοῦ **Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως Ἱεροσολύμων** (ἀπὸ τὸ **1911**),⁵¹ καὶ στὸν **Μητροπολιτικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν** (ἀπὸ τὸ **1933**),^{16, 19} μέχρι καὶ τῶν **ἀντίστοιχων πομπῶν ἀπὸ τὰ Ἐπισκοπικὰ κτίρια στὸν Ναό**.¹⁷ Ἐκπληκτικὴ ὁμοιότητα ὑπάρχει ἐπίσης μεταξὺ τοῦ Τυπικοῦ τῆς **Μονῆς Διονυσίου** (1909) καὶ παρομοίων σύγχρονων Ἀγιορείτικων τάξεων (Γρηγορίου, Παντοκράτορος), μὲ τὴν σύγχρονη

⁶³ Μετανάστες Ἕλληνες, π.χ. στὴν Φινλανδία, στὴν Σουηδία, ἀκοῦνε τὴν Λειτουργία στὰ ἄγνωστα γιὰ αὐτοὺς Φινλανδικά, Σλαβονικά, καὶ ...Σέρβικα (ἀφοῦ στὴν νότια Σουηδία, πρέπει νὰ πᾶς δίπλα στὴν ...Δανία γιὰ νὰ βρεῖς τὴν πλησιέστερη Ἑλληνικὴ Θεία Λειτουργία ἅπαξ τοῦ μηνός), προσευχόμενοι, καὶ γεμίζουν χάρη ἀπὸ τὸν Θεό, χωρὶς ποτὲ νὰ διαμαρτυρηθοῦν γιὰ τὴν γλῶσσα. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ Ἀμερικάνοι ποὺ ἔχουν γεμίσει τὰ μοναστήρια τοῦ μακαριστοῦ γέροντος Ἐφραίμ τοῦ Φιλοθεΐτου καὶ Ἀριζονίτου, ὅπου οἱ Ἀκολουθίες γίνονται στὰ Ἑλληνικά.

τάξη του Ναού τῆς Ἀναστάσεως Ἱεροσολύμων, με τὴν διασπορὰ τῶν Κληρικῶν, καὶ τὸν πρὸς ἀποφυγὴ νεωτερισμὸ τῶν κωδωνο-καμπανο-κρουσιῶν, ἐνῶ ἀκόμη δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ τὸ Εὐαγγέλιον. Τὴν **σλαβόφωνη** Τάξη κατ' ἀκρίβειαν δὲν γνωρίζουμε, πέραν τῶν ὅσων στοιχείων παρουσιάσαμε στὸ ἄρθρο. Κατ' ἐξοχὴν «ἐμπειρος» τεσσάρων ἐκ τῶν ἀνωτέρω τάξεων φαίνεται νὰ ἦταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (1923-1938). Καταγόμενος ἀπὸ τὴν Μάδυτο τῆς Θράκης (1968) σπούδασε, μεταξύ ἄλλων, στὴν **Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ (Κων/πολῆ, 1884-1887)**, στὴν **Σχολῇ τοῦ Σταυροῦ (Ἱερουσαλήμ, 1887-1888)**, στὴν **Θεολογικὴ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1889-1891)**, μέχρι καὶ στὶς **θεολογικὲς ἀκαδημίες τοῦ Κιέβου καὶ τῆς Ἀγίας Πετρούπολης (1891-1895)**, καὶ κατόπιν ἔγινε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, καὶ ἴσως αὐτὸς ἔφερε «ἐπίσημα» τοὺς νεωτερισμοὺς στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ κατόπιν διεδόθησαν σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα μέσω τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Φαρλέκα.

Σήμερα ὅμως, καὶ στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ φαίνεται ἔχουν ἀλλάξει περαιτέρω τὰ πράγματα. Ὁ νεωτερισμὸς τῶν ξένων γλωσσῶν δὲν ἔμεινε ἐκεῖ στὸ 1851,⁶⁴ ἀλλὰ μετεξελίχθηκε ἐπὶ τὰ χεῖρω, καὶ ἔγινε ἀφορμὴ ὥστε καὶ **Αἵρετικοὶ νὰ διαβάζουν ἐκεῖ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον** (εἰδικά τό 2021).^{65, 66, 18}

Χριστὸς ἀνέστη!

⁶⁴ [ΤΚΠ (1851), σ. 264].

⁶⁵ [youtube.com/watch?v=kNVKrnNztdI](https://www.youtube.com/watch?v=kNVKrnNztdI), 2 Μαΐου 2021 (πρόσβαση 12/4/2025).

⁶⁶ [youtube.com/watch?v=dS5Xff5tqdY](https://www.youtube.com/watch?v=dS5Xff5tqdY), 20 Ἀπριλίου 2025 (πρόσβαση 21/4/2025).

Σχετικά μας ἄρθρα

(διαθέσιμα εἰς τὸ *Ἀναλόγιον*⁶⁷, καὶ εἰς τὸ *Academia*⁶⁸):

- [ΠΠ1] *Πῶς ἐτέλεσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν «θεῖαν Εὐχαριστίαν» εἰς τὸν Μυστικὸν Δείπνον, μυστικῶς ἢ εἰς ἐπήκοον», [PDF], [PDF], 2/12/2020.*
- [ΠΠ2] *Τὰ τρία Ἀμήν (Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν) εἰς τὴν μυστικὴν στιγμὴν τῆς εὐλογήσεως τοῦ Ἁγίου Ἄρτου καὶ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου, [PDF], [PDF], 8/11/2020 (27/10/20).*
- [ΠΠ3] *Διάταξις τῆς Θείας Λειτουργίας 1334, Ἁγίου Φιλοθέου, V.480 [ΔΘΛ], [PDF], [PDF], πρόχειρον, 23/11/2020.*
- [ΠΠ4] *Διάταξις τῆς Πατριαρχικῆς Λειτουργίας 1386 (Ἁγία Σοφία), παρὰ τοῦ πρωτονοταρίου τῆς Ἀγίας Σοφίας, διακ. Δημητρίου Γεμιστοῦ, V.135 [ΔΘΛ], [PDF], [PDF], πρόχειρον, 22/11/2020.*
- [ΠΠ5] *Σύγχρονοι (Ἅγιοι) Γέροντες καὶ οἱ Μυστικὲς Εὐχές, [PDF], [PDF], 8/2/2022.*
- [ΠΠ6] *Ὁ ἸΘ' Κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας (364), καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν, [PDF], [PDF], 3/4/2022.*
- [ΠΠ7] *Ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν, ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται τὴν Εὐχὴν, [PDF], [PDF], 30/10/2022.*
- [ΠΠ8] *Εὐχὴ διὰ Προσφωνήσεως (Διακονικά), [PDF], [PDF], 5/12/ 2022.*
- [ΠΠ9] *Ἱερατικὸν Συλλεΐτουργον - σύγκρισις διατάξεων, Ἱερατικῶν, καὶ σχόλια, [PDF], [PDF], 21/12/2022.*
- [ΠΠ10] *Τὸ ἀθέατον τῆς Ἁγίας Τράπεζας, στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπὸ Ἀνατολὴν εἰς Δύση, τὴν ὥρα τῆς Ἀναφορᾶς — Τὰς θύρας, τὰς θύρας· Ποιὲς θύρες; Τὸ Ἱερὸν Κιβώριον, τὰ Καταπετάσματα-Παραπετάσματα-Βῆλα, τὸ Φράγμα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, τὸ Φράγμα τοῦ Πρεσβυτερίου (Σολέα), τὸ Σύνθρονον, [PDF], β' ἐκδ. 23/4/2024 (α' ἐκδ. 5/2/2024). Στὴν ἐργασία αὕτη ἀναλύουμε ἐκτενῶς καὶ πολλὰ ἐπιμέρους σχετικὰ θέματα, π.χ.:*
- Κεφ. 5^{ον}, Ὁ διαχωρισμὸς τῶν Φύλων στὸν Ναόν.*
 - Κεφ. 18^{ον}, Τὸ κλείσιμο τῆς Ὁραίας Πύλης τοῦ Ἱεροῦ (τὰ Βημόθυρα καὶ τὸ Καταπέτασμα) στὴν Θεία Λειτουργία στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.*
 - Κεφ. 19^{ον}, Τὸ κλείσιμο τῆς Ὁραίας Πύλης τοῦ Ἱεροῦ (τὰ Βημόθυρα καὶ τὸ Καταπέτασμα) στὰ Ἱερατικά τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας — Σύγκριση, σχόλια.*
 - Κεφ. 77^{ον}, 95^{ον}, Τὸ Καταπέτασμα στὸν Ἅγιο Συμεὼν Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης (+1429).*
 - κλπ.*
- [ΠΠ11] *Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Καταπετάσματος (Τέμπλου, Εἰκονοστασίου, Φράγματος τοῦ Βήματος) [Βίντεο], 30/4/2024.*
- [ΠΠ12] *Ὅτι τὸ χαμηλὸ Τέμπλο κυρίως, καὶ ἡ ἀνοιχτὴ Ὁραία Πύλη, ἐμποδίζουν τὸν πιστὸν Λαὸν νὰ προσευχηθεῖ, καὶ πόσο κακὸ κάνει στοὺς Ἱερεῖς, [PDF], α' ἐκδοσις (v.1.1), 31-30/5/2024.*
- [ΠΠ13] *Εὐχές τῶν Κατηχουμένων (Εὐχὴ διὰ Προσφωνήσεως, Συναπτὴ)· Πόσοι προσεύχονται παράλληλα καὶ ταυτόχρονα; Ἀναφορὴς Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, καὶ περὶ Προσευχῆς στὴν Λειτουργία, [PDF], α' ἐκδοσις, 22/7/2024.*
- [ΠΠ14] *Ὁ Διάκονος τὸ «Δεηθῶμεν» τὸ λέει πρῶτα γιὰ τὸν Ἱερέα, καὶ φυσικὰ γιὰ τὸν Λαόν — «Τό γάρ, Δεηθῶμεν, οὐ τοῖς Ἱερεῦσι λέγεται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς τὸν Λαόν συντελοῦσιν», Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, [PDF], α' ἐκδοσις, 22/7/2024.*
- [ΠΠ15] *Ὁ Ζωοποιὸς Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἀνέκαθεν δέσποζε στὸ Ἱερὸν Βῆμα, στὴν Ἁγία Τράπεζα, καὶ διέλαμπε ὅταν ἦταν ἀνοιχτὴ ἡ Ὁραία Πύλη, τὸ Καταπέτασμα — Καὶ περὶ τοῦ Συνθρόνου, καὶ περὶ τῆς Ἐγκυκλίου γιὰ τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν θέσιν τοῦ Ἑσταυρωμένου Χριστοῦ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Μητροπολίτου Περιστερίου Γρηγορίου Παπαθωμᾶ, [PDF] α' ἐκδοσις, 4/11/2024.*

⁶⁷ analogion.gr/typikon/liturgic-articles.

⁶⁸ independent.academia.edu/ΠΔΠ/Liturgical.

- [ΠΠ16] *Ἡ Θεολογία τοῦ Σταυροῦ μέ τόν Ἐσταυρωμένο στήν Ἁγία Τράπεζα*, [PDF], α' ἔκδοσις, 6/12/2024.
- [ΠΠ17] *Ἡ Προτεσταντική «θεολογία» καί ἡ «θεολογία» τοῦ Μητρ. Περιστερίου Γρηγορίου γιά τόν Ἐσταυρωμένο*, [PDF], δημοσιεύτηκε στόν Ὁρθόδοξο Τύπο, 20/12/2024, ἀρ. φύλλου 2523, σσ. 1, 5, μέ τίτλο: «Προτεσταντική ἡ «θεολογία» τοῦ Μητρ. Περιστερίου».
- [ΠΠ18] *Ἐπόμενοι τῶν Αἱρετικῶν, οἱ ἀφαιροῦντες τόν Ἐσταυρωμένον*, [PDF], Ὁρθόδοξος Τύπος, 10/1/2025, ἀρ. φύλλου 2525, σσ. 1, 4. Ἀναλυτικός τίτλος ἄρθρου: «Ἐπόμενοι τῶν Λατίνων καί Προτεσταντῶν, οἱ ἀφαιροῦντες τόν Σταυρό καί τόν Ἐσταυρωμένο ἀπό τήν Ἁγία Τράπεζα».
- [ΠΠ19] *Οἱ Λατινογενεῖς Νεωτερισμοί τῆς Λειτουργικῆς Αναγεννήσεως στήν Θεία Λατρεία καί Λειτουργία, Ὁρθόδοξος Τύπος*, 4/11/2025 - , ἀρ. φύλλων 2537 - , (συνεχίζεται).

Σχετικά Περιληπτικά μας ἄρθρα

(διαθέσιμα εἰς τό *Ἀναλόγιον*⁶⁷):

1. *Σταματεῖστε τοὺς Πειραματισμούς στήν Θεία Λατρεία, στήν Θεία Λειτουργία, στό Τυπικόν*, α' ἔκδοσις, 29/5/2024.
2. *Ἀπάντησις στόν π. Δανιήλ Γ. Αεράκη, γιά τὸ «Οὔτε μυστικά, οὔτε ψιθυριστά, οὔτε... ἀνύπαρκτα»*, α' ἔκδοσις, 11/6/2024.

Οἱ διάφοροι νεωτερισμοί στην ἀνάγνωσις τοῦ Ευαγγελίου Οὔσης οψίας, τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα εσπέρας («Αγάπη»)

Τέλος, καὶ τῷ Θεῷ,

Δόξα πάντων ἕνεκεν